

DE VERENIGDE STATEN EN EUROPA IN DE NIEUWE EEUW

De dwerg en de reus

Ruim tien jaar geleden, na de eerste Golfoorlog, voorzag toenmalig president Bush senior de geboorte van een Nieuwe Wereldorde. Gelijkgestemde landen zouden daarin samen optrekken tegen schurkenstaten zoals Irak. De Verenigde Naties zouden een belangrijke rol spelen in de nieuwe wereldorde, waarvan, zo was de impliciete veronderstelling, een innig partnerschap tussen de Verenigde Staten en Europa de kern zou vormen. Ruim tien jaar en een Golfoorlog later is de Nieuwe Wereldorde een feit. Maar ze lijkt in niets op de harmonieuze, op internationaal recht gebaseerde transatlantische samenwerking die Bush senior in gedachten had. Want onder Bush junior is de kloof tussen de Verenigde Staten en Europa groter dan ooit.

DOOR UDO KOCK

De verschillen zijn gemakkelijk te herkennen. Amerikanen zijn vooral op zoek naar eindoplossingen, trekken zich daarbij weinig aan van de Verenigde Naties (VN), betwijfelen het nut van het internationaal recht, opereren op eigen houtje en houden nauwelijks rekening met de wensen van andere landen. Bovendien zijn Amerikanen eerder bereid militaire middelen te gebruiken en zetten ze die zonder enige terughoudendheid in. Europeanen vinden van zichzelf dat ze genuanceerder en intelligenter opereren in de internationale politieke arena. Ze zijn geduldiger bij het oplossen van conflicten, geven de voorkeur aan multilaterale samenwerking en onderhandelen liever dan dat ze militair ingrijpen. Voor Europeanen zijn de VN het aangewezen forum om internationale conflicten te beslechten en ze hechten grote waarde aan het internationaal recht.

Militaire zwakte

In *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order* beargumenteert Robert Kagan waarom de kloof tussen de Oude en de Nieuwe Wereld verklaarbaar, onvermijdelijk en blijvend is. De kloof, aldus Kagan, is het logische gevolg van een enorm verschil in militaire macht en grote ideologische verschillen die voortvloeien uit uiteenlopende naoorlogse historische ervaringen.

In militair opzicht kan Europa zich nauwelijks met de Verenigde Staten meten. Tijdens de bombardementen op Kosovo, in 1999, werd al duidelijk dat het krachtsverschil onoverbrugbaar groot is geworden. De Verenigde Staten voerden vrijwel alle gevechtsvluchten uit en door de inzet van geavanceerde informatie- en communicatietechnologie waren de NAVO-partners voor het bepalen van bombardementsdoelen vrijwel volledig afhankelijk van de Verenigde Staten. Dit wil niet zeggen dat de Nederlandse piloten die vanuit Italië bombardeerden geen goed werk leverden. Het wil alleen zeggen dat hun bijdrage voor de uitkomst van de oorlog irrelevant was. Alleen de Verenigde Staten zijn in staat om op twee verschillende continenten tegelijkertijd een middelgrote oorlog te voeren. De oorlog in Irak heeft bewezen dat dat snel, effectief en met zeer minieme verliezen kan: in zes weken tijd werd Saddams leger door 150.000 Amerikaanse (en Britse) militairen onder de voet gelopen, van wie iets meer dan 100 om het leven kwamen – de meesten bij verkeersongelukken. De doemdenkers, in Nederland vooral te vinden bij GroenLinks, de PvdA, maar ook bij D66, die de dood van honderdduizenden Irakezen en duizenden Amerikanen en een milieu- en humanitaire ramp voorspelden, zaten er volkomen naast. De enorme militaire macht heeft, volgens Kagan, logischerwijs tot gevolg dat Amerikanen eerder bereid zijn militaire middelen te gebruiken om een conflict zoals dat in Irak op te lossen. Anders dan het militair zwakke Europa schatten Amerikanen de risico's van militair ingrijpen kleiner in en achten zij de kans op succes groter. 'Iemand met een hamer denkt dat ieder probleem een spijker is.' Andersom is Europa's voorkeur voor diplomatie een logisch gevolg van haar militaire zwakte. In de ogen van Kagan is de VN voor Europa een substituuut voor de militaire macht die haar ontbreekt. De Europese hang naar multilaterale oplossingen, de voorkeur voor overleg en het streven naar internationale juridische inbedding zijn deels gebaseerd op eigenbelang.

Eeuwige vrede

De kloof tussen Europa en de Verenigde Staten is niet alleen het gevolg van een groot verschil in feitelijke militaire macht. Die kloof ontstaat volgens Kagan ook door een verschillende ideologie over het gebruik van macht. Europa ambieert geen macht, in tegenstelling tot de Verenigde Staten. In de visie van Kagan heeft Europa na de oorlog definitief het tijdperk van de internationale machtspolitiek verlaten. De Europese eenwording is erop gericht om te voorkomen dat één land domineert. Voor het Amerikaanse buitenlandbeleid geldt het omgekeerde: dat is er expliciet op gericht om de Amerikaanse hegemonie in de wereld te handhaven.

In de woorden van Kagan streeft Europa een anti-machtsideologie na die moet leiden tot 'het paradijs van de eeuwige vrede'. Om dat te bereiken zijn Europese landen bereid een deel van hun soevereiniteit over te dragen aan het supranationale bestuur in Brussel. Sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw loopt de weg naar Europese eenwording, uitmondend in de 'eeuwige vrede', langs onvermoeibaar diplomatiek overleg en onderhandelingen, economische samenwerking, het ontwikkelen van internationaal recht en multilaterale samenwerking. Volgens Kagan is Europa zo vol zelfvertrouwen over de morele juistheid van haar anti-machtsideologie dat ze het tot haar missie heeft gemaakt om het Europese wonder naar de rest van de wereld te exporteren. Europa wil de wereld ervan overtuigen dat de weg die zij sinds de oorlog heeft afgelegd ook voor andere landen het paradijs van de eeuwige vrede dichterbij brengt. Maar Amerika's militaire macht en de bereidheid die macht te gebruiken, vormen een directe bedreiging voor Europa's missie. Dit leidt onvermijdelijk tot spanningen.

Geen keuze

Robert Kagan heeft niet zomaar een knap boek geschreven. Hij analyseert stijlvol en nauwkeurig de ultieme drijfveren van Europa en de Verenigde Staten. Hij legt uit wat daarvan de gevolgen zijn voor de diplomatieke verhoudingen. En hij overtuigt in de vrijwel onvermijdelijke uitkomst: een steeds grotere kloof tussen de Verenigde Staten en Europa. Zijn boek *Of Paradise and Power* is daarmee

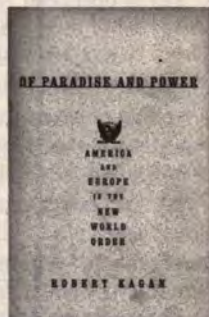
onmisbaar voor het analyseren en begrijpen van één van de belangrijkste internationale politieke ontwikkelingen van de afgelopen jaren.

Kagan's boek verschijnt op een cruciaal moment in de geschiedenis van Europa. Het komende jaar worden opnieuw grote stappen gezet op weg naar het 'paradijs van de eeuwige vrede': de nieuwe Europese grondwet moet worden afgerond en voormalige landen uit het Oostblok treden toe tot de Unie. En volgend jaar zijn er Europese verkiezingen. Als Europa haar ambities voor een politieke Unie wil waarmaken zal ze moeten kiezen tussen twee strategieën: of meer geld uitgeven aan defensie en bereid zijn zo nu en dan samen met de Verenigde Staten voor mondiale politiek te spelen, of zich neerleggen bij de dominante rol van de Verenigde Staten, en alle onhebbelijkheden op de koop toenemen. Doormodderen zoals nu is geen optie.

Europa's opstelling in de aanloop naar de oorlog tegen Irak was een aanfluiting: de ene helft steunde Amerika's militaire actie wel, de nadere helft niet – en Nederland een beetje. Wie realistisch is ziet in dat er eigenlijk geen keuze is. Door de vergrijzing en de loden last van de welvaartsstaat zal Europa nooit in staat zijn een volwaardige militaire partner van de Verenigde Staten te worden. Europa zal zich daarom

moeten neerleggen bij een militair oppermachtig en daarom politiek dominant Amerika. Daarmee leren omgaan is één van de grote uitdagingen. Wellicht dat Nederland hier een bescheiden positieve rol kan spelen. We stonden immers aan de wieg van het huidige Europa, maar zijn tegelijkertijd altijd een trouwe Amerikaanse bondgenoot geweest.

Robert Kagan, *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*, New York: Alfred A. Knopf, 2003. ISBN 1 4000 4093 0. Nederlandse vertaling uitgegeven door De Bezige Bij.

De auteur is econoom. Hij woont en werkt in Washington, DC.

'Iemand met een hamer denkt dat ieder probleem niet meer dan een spijker is'